

UO'K: 616.34-022-053.2-084

BOLALARDA O'TKIR ICHAK INFEKSIYALARINING KOMPLEKS PROFILAKTIKASI SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Nazaraliyeva Yu.M., Ashurova Sh.M., Abdullayeva N.A.

Abu Ali ibn Sino nomidagi Qo'qon jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya. *Maqolada erta yoshdagi bolalarda o'tkir ichak infeksiyalarining (OII) kompleks profilaktik dasturini joriy etishning kasallanish ko'rsatkichlariga ta'siri o'rganildi. Dastur ota-onalarning gigiyenik ta'limi, qo'l gigiyenasini takomillashtirish, ichimlik suvi va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash hamda sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishni o'z ichiga oldi. Intervensiya guruhida OII kasallanish chastotasi nazorat guruhiga nisbatan ishonchli ravishda pasaydi. Natijalar kompleks profilaktik yondashuvning bolalarda OII oldini olishdagi samaradorligini tasdiqlaydi.*

Kalit so'zlar: *o'tkir ichak infeksiyalari, bolalar, profilaktika, gigiyenik ta'lim, qo'l gigiyenasi, suv xavfsizligi, kasallanish.*

KIRISH (INTRODUCTION)

O'tkir ichak infeksiyalari (OII) butun dunyoda, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda, erta yoshdagi bolalar o'rtasida kasallanish va o'limning yetakchi sabablaridan biri bo'lib qolmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, diareya kasalliklari besh yoshgacha bo'lgan bolalar o'limining sezilarli qismini tashkil etadi va ularning aksariyati profilaktik chora-tadbirlar orqali oldini olish mumkin bo'lgan holatlardir.

Bolalar organizmining anatomo-fiziologik xususiyatlari, immun tizimining yetuk emasligi va gigiyenik ko'nikmalarning shakllanmaganligi ularni ichak infeksiyalariga moyil qiladi. Kasallikning tarqalishida ifloslangan suv va oziq-ovqat, qo'l gigiyenasiga rioya qilmaslik hamda ota-onalarning sanitariya-gigiyenik savodxonligi darajasi muhim ahamiyatga ega.

Mavjud davolash usullariga qaramay, OII bilan kurashishda asosiy e'tibor profilaktikaga qaratilishi kerak. Biroq alohida profilaktik tadbirlar cheklangan samaradorlikka ega. Shu sababli kompleks, ko'p komponentli yondashuvning samaradorligini baholash dolzarb hisoblanadi. Tadqiqotning maqsadi - erta yoshdagi bolalarda OII kompleks profilaktik dasturining kasallanish ko'rsatkichlariga ta'sirini baholashdan iborat.

Materiallar va usullar (Materials and Methods)

Tadqiqot 2024-2025-yillarda Farg'ona viloyatining ikki hududida o'tkazildi. Tadqiqotga 1 yoshdan 5 yoshgacha bo'lgan 240 nafar bola va ularning oilalari jalb etildi. Bolalar ikki guruhga ajratildi: intervensiya guruhi (n=120) - kompleks profilaktik dastur joriy etilgan hudud, nazorat guruhi (n=120) - odatiy profilaktik tadbirlar amalga oshirilgan hudud.

Kompleks profilaktik dastur quyidagi komponentlardan iborat bo'ldi: ota-onalar uchun gigiyenik ta'lim mashg'ulotlari (oylik), to'g'ri qo'l yuvish texnikasini o'rgatish, ichimlik suvini zararsizlantirish va saqlash bo'yicha tavsiyalar, oziq-ovqatni xavfsiz tayyorlash va saqlash

qoidalari, hamda emizishni qo'llab-quvvatlash va to'g'ri qo'shimcha ovqatlantirish bo'yicha maslahatlar.

Kuzatuv 12 oy davomida olib borildi. Asosiy ko'rsatkichlar sifatida har bir bolada yil davomida OII epizodlari soni, bir bolaga to'g'ri keladigan o'rtacha kasallanish chastotasi va OII bilan bog'liq gospitalizatsiya holatlari qayd etildi.

Shuningdek, dastur boshida va oxirida ota-onalarning gigiyenik bilim darajasi anketa orqali baholandi. Statistika tahlil xi-kvadrat mezonini va Student t-mezonini yordamida amalga oshirildi; $p < 0,05$ statistik ishonchli deb qabul qilindi.

Natijalar (Results)

12 oylik kuzatuv natijalari intervensiya guruhida OII kasallanish ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan ishonchli ravishda past bo'lganligini ko'rsatdi. Asosiy ko'rsatkichlar 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval.

Guruhlar bo'yicha OII kasallanish ko'rsatkichlari (12 oylik kuzatuv)

Ko'rsatkich	Nazorat t (n=120)	Intervensiya (n=120)	p
Bir bolaga o'rtacha OII epizodlari (yil)	2,8±0,4	1,5±0,3	<0,05
OII bilan kasallangan bolalar ulushi	68,3%	41,7%	<0,05
Gospitalizatsiya holatlari	19 (15,8%)	7 (5,8%)	<0,05

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, intervensiya guruhida bir bolaga to'g'ri keladigan o'rtacha OII epizodlari soni 1,5 ga teng bo'lib, nazorat guruhidagi 2,8 ko'rsatkichdan deyarli ikki barobar past bo'ldi ($p < 0,05$). OII bilan kasallangan bolalar ulushi 68,3 foizdan 41,7 foizgacha, gospitalizatsiya holatlari esa 15,8 foizdan 5,8 foizgacha kamaydi.

Ota-onalarning gigiyenik bilim darajasi ham sezilarli oshdi: dastur boshida intervensiya guruhida to'g'ri javoblar ulushi 52,4 foizni tashkil etgan bo'lsa, dastur oxirida 87,6 foizga yetdi ($p < 0,05$). Bu kasallanish ko'rsatkichlarining pasayishi bilan bevosita bog'liq bo'ldi.

Muhokama (Discussion)

Tadqiqot natijalari bolalarda o'tkir ichak infeksiyalarini oldini olishda kompleks, ko'p komponentli profilaktik yondashuvning yuqori samaradorligini tasdiqladi. Kasallanish chastotasining sezilarli pasayishi dasturning bir vaqtning o'zida bir necha xavf omiliga - gigiyenik ko'nikmalar, suv va oziq-ovqat xavfsizligi, ota-onalarning savodxonligiga - ta'sir ko'rsatishi bilan izohlanadi.

Ota-onalarning gigiyenik bilim darajasining oshishi va kasallanishning pasayishi o'rtasidagi bog'liqlik sog'liqni saqlash sohasidagi ta'limning profilaktikaning kalit elementi

ekanligini ko'rsatadi. To'g'ri qo'l yuvish va xavfsiz suv iste'moli kabi oddiy, lekin izchil amal qilinadigan choralar fekal-oral yuqish yo'lini samarali uzadi.

Gospitalizatsiya holatlarining kamayishi nafaqat bolalar salomatligini yaxshilaydi, balki sog'liqni saqlash tizimiga tushadigan yukni va davolash xarajatlarini ham kamaytiradi. Bu kompleks profilaktik dasturlarning iqtisodiy maqsadga muvofiqligini ko'rsatadi.

Tadqiqotning cheklovlari sifatida kuzatuv muddatining 12 oy bilan chegaralanganligi va natijalarning ma'lum bir hudud sharoitiga bog'liqligini ko'rsatish mumkin. Kelgusi tadqiqotlarda uzoq muddatli kuzatuv va dasturning turli ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlardagi samaradorligini o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa (Conclusion)

Erta yoshdagi bolalarda o'tkir ichak infeksiyalarining kompleks profilaktik dasturini joriy etish bir bolaga to'g'ri keladigan o'rtacha kasallanish chastotasini 2,8 dan 1,5 epizodgacha, kasallangan bolalar ulushini 68,3 foizdan 41,7 foizgacha va gospitalizatsiya holatlarini 15,8 foizdan 5,8 foizgacha kamaytirishga imkon berdi ($p < 0,05$).

Gigiyenik ta'lim, qo'l gigiyenasi, suv va oziq-ovqat xavfsizligini birlashtirgan kompleks yondashuv bolalarda OII oldini olishning samarali va iqtisodiy maqsadga muvofiq vositasi hisoblanadi. Bunday dasturlarni birlamchi tibbiy-sanitariya yordami amaliyotiga keng joriy etish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ejemot-Nwadiaro R.I., Ehiri J.E., Arikpo D. et al. Hand-washing promotion for preventing diarrhoea // Cochrane Database of Systematic Reviews. - 2021. - Issue 1. - Art. No. CD004265.
2. Mahmudova D.I. Bolalar yuqumli kasalliklari va profilaktikasi. - Toshkent: Tibbiyot, 2021. - 356 b.
3. Wolf J., Hunter P.R., Freeman M.C. et al. Impact of drinking water, sanitation and handwashing with soap on childhood diarrhoeal disease // Tropical Medicine & International Health. - 2018. - Vol. 23, No. 5. - P. 508-525.
4. World Health Organization. Diarrhoeal disease: fact sheet. - Geneva: WHO, 2024.